

Lintutieteellistä yhdistystoimintaa Meri-Lapissa 50 vuotta

Raimo Koskenkorva & Juha Ylimaunu

Meri-Lapin alueelta on raportoitu lintuhavaintoja jo 1700-luvulta lähtien mm. matkakertomusten tai pitäjäkuvauksen yhteydessä. Ensimmäiset tieteellisen tason havaintojen koonnit tehtiin myös yli sata vuotta sitten. Lintuharrastus vilkastui erityisesti 1960-luvulla uusien, kaikelle kansalle julkaistujen suomenkielisten ja värillisten lintukirjojen ansiosta (Rauhala et al. 2015).

Järjestäytynyt lintuyhdistystoiminta alkoi 20.5.1973. Silloin perustettiin Lapin Lintutieteellinen Yhdistys ry (LLY), jonka toimialueena oli koko Lapin lääni. Perustava kokous pidettiin Kemissä Kansallis-Osake-Pankin kahviossa. Kokoukseen olivat saapuneet Teemu Hanhivaara Kittilästä, Aimo ja Mirja Komonen Rovaniemeltä, Erkki Valtonen sekä Juha ja Onni Ylimaunu Torniossa. Loput osallistujat olivat Kemistä: Juhani Jaakkola, Raimo Koskenkorva, Kari Kuure, Heikki Mattila, Veikko Rantamäki ja Pentti Rauhala. Yhdistyksen perustamisen puuhamies opettaja Pentti Rauhala toimi yhdistyksen ensimmäisenä puheenjohtajana 1973–1976 ja ensimmäiseen johtokuntaan kuuluivat Kemi-Tornio alueelta myös Juhani Jaakkola, Veikko Rantamäki, Erkki Valtonen ja Onni Ylimaunu.

Tuohon aikaan rahapulasta kärsineet Suomen paikalliset lintuyhdistykset saivat seurakseen nopeasti nuorisokerhoja, sillä kaupungit jakoivat rekisteröidyille nuorisojärjestöille toiminta-avustuksia. Torniossa perustettiin syksyllä 1973 LLY:n nuorisajaosto Anser, jonka toiminta yhdistettiin vasta perustettuun Tornion luontokerhoon. Sen keskeinen toiminta oli lintuharrastuksen ja luonnontieteen edistäminen. Kerhon ensimmäisinä puheenjohtajina toimivat Antti Laitinen ja Hannu Huhtalo. Kemiläiset perustivat 3.5.1974 myös LLY:n nuorisajaoston, joka sai nimen Xenus. Sen puheenjohtajaksi valittiin Raimo Koskenkorva.

Lapin Lintutieteellisen Yhdistyksen toiminta jäi muutaman kemiläisen, torniolaisen ja rovaniemeläisen aktiivijäsenen varaan. Alkuvuonna 1974 jäseniä oli 30, joista 22 oli Kemi-Tornio-alueelta. Yhdistyksen kotipaikkakunta Kemi ei avustanut yhdistystä taloudellisesti, mutta Kemin nuorisajaosto Xenus sai kaupungilta vuosittain merkittävän tuen. Pian Kemissä katsottiin, että koko Lapin läänin kattavaa toimintaa oli vaikeaa vetää ilman taloudellisia resursseja. Niinpä 19.2.1977 kokoontuneet 28 kemiläistä lintuharrastajaa päättivät perustaa Kemin Lintuharrastajat Xenus ry:n. Sen toimialueeksi määritettiin Kemi, Kemin maalaiskunta, Simo ja Tervola ja puheenjohtajaksi valittiin Juhani Jaakkola. Näin Lapin Lintutieteellisen Yhdistyksen toimialue jakaantui kahtia. Torniolaisia ei Kemin yhdistyksen toimintaan kysytty mukaan lähinnä sen takia, etteivät Kemin kaupungin raha-avustukset vaarantuisi.

Lapin Lintutieteellisen Yhdistys jatkoi toimintaansa uuden puheenjohtajansa Yrjö Karjalaisen voimin ja yhdistyksen kotipaikaksi muutettiin Rovaniemi. Sen toimialueesta poistettiin Kemin seutu ja myös Tornio ja Ylitornio (nämä kuitenkin tosiasiassa palautuivat Lapin yhdistyksen alueeksi). Tornion LLY:n johtokuntaan kuului vielä vuosia linturengastaja Onni Ylimaunu. LLY julkaisi Kokko-lintulehteä, johon raportoitiin myös torniolaisten havainnot ja kirjoitukset. Pentti Rauhalan vuonna 1980 julkaiseman ensimmäisen Kemi-Tornio alueen linnustokirjan myötä alettiin kemiläisten Sirri-julkaisuun vähitellen sisällyttää myös torniolaisten havainnot. Vaikka Kemi-Tornion seutukunta muodosti yhtenäisen havainnointi- ja retkeilyalueen, kuuluivat torniolaiset yhä Lapin yhdistykseen. Jakaantunutta tilannetta pidettiin hankalana myös Lintutieteellisten Yhdistysten Liitossa (maamme lintuyhdistysten kattojärjestö, nykyisin BirdLife Suomi). Juha Ylimaunu toimi sen hallituksessa 1980-luvulla ainoana pohjoissuomalaisena ja vaikutti siihen, että Kemi-Tornion alueesta muodostettiin yksi raportointialue yhdistysrajoista huolimatta (Ylitornion jäädessä Lapin toimialueelle).

Vasta 1990-luvun alussa torniolaisia otettiin mukaan Xenuksen toimintaan täysimääräisesti, mutta yhdistyksen nimeä ei vielä kukaan muutettu "taloudellisiin syihin" vedoten. "Kemin" yhdistys muutti nimensä vasta 29.12.2008 Kemi-Tornion Lintuharrastajat Xenus ry:ksi toimialueenaan Kemi, Keminmaa, Simo, Tervola ja Tornio. Nimi muutettiin 28.3.2023 muotoon Meri-Lapin Lintutieteellinen Yhdistys Xenus ry, jotta se kuvaisi koko aluetta ja toiminnan merkittävyyttä yhteiskunnallisesti. Palattiin tavallaan alkujuurille.

Nykyään Lapin maakunnan lintujen ja luonnon monimuotoisuuden säilymisestä vastaa kaksi alueellista lintuyhdistystä: Lapin Lintutieteellinen Yhdistys ry ja Meri-Lapin Lintutieteellinen Yhdistys Xenus ry. Molempien yhteiset juuret ajoittuvat sunnuntaihin 20.5.1973, jota on pidettävä koko Lapin lintutieteellisen yhdistystoiminnan syntyaikana. Yhdistykset tekevät tänä päivänä merkittävää keskinäistä yhteistyötä.

Jokainen harrastaja tekee lintutiedettä kirjaamalla havaintonsa Tiiraan

Jokainen lintuharrastaja tekee tiedettä ilmoittamalla lintuhavaintonsa valtakunnalliseen Tiira-järjestelmään. Sitä käytetään myös tieteellisten ja alueellisten lintukatsausten pohjamateriaalina. Verrattuna eteläisiin yhdistyksiin toimintamme erityispiirre on ollut, että monen pohjoisen lintuharrastajan juuret ovat metsästyksessä tai muussa luontoharrastuksessa. Uutena aktiviteettina on lintukuvaus noussut tasoltaan huikeaksi. Yhdistyksen omat netti- ja Facebook-sivut ovat varsin suosittu ja tasokkaat. Ilahduttavaa on ollut viime vuosina kasvanut naisten osuus harrastajissa – uusissa harrastajissa naisia lienee jo enemmistö.

Tärkeänä osana linnustonsuojelutyötä on jäsenten toimesta vuosittain rakenneltu erityyppisiä linnunpönttöjä, pesäalustoja sekä pesintäkatoja. Talkoilla ja eri tapahtumilla on tehty käytännön suojelutyötä tutuksi kuntalaisille. Uusia jäseniä yhdistykseen on saatu myös lintukurssien ja yleisöretkien tuloksena.

Pesimälinnuston ja sen vaihteluiden järjestelmällinen kartoittaminen on ollut alueemme lintututkimukselle ja –harrastukselle luonteenomaista. Suolinnuston, talvilintujen, petolintujen ja saaristolinnuston seurantatutkimukset ovat alueellamme ainutlaatuisen pitkäaikaisia ja kattavia. Nämä ovat luoneet pohjan tieteelliselle, luonnon monimuotoisuutta korostavalle luonnonsuojelutyölle ja osaltaan vaikuttaneet luonnonsuojelualueiden perustamisiin. Yhdistyksemme argumentit ovat aina pohjanneet luonnontieteen metodeilla tehtyihin kartoituksiin ja luonnon monimuotoisuuden indekseihin. Näiden pohjalta merkittävimmin saavutuksinamme voidaan pitää Perämeren kansallispuiston, Martimoaavan ja eräiden muiden soidensuojelualueiden perustamisia. Yhdistyksemme aktiivien vesilintulaskennat olivat puolestaan perustana Tornion, Ylitornion ja Tervolan lintuvesien suojelulle sekä Tornionjoen ja sen tulvasaaristojen suojelulle. Nyt nämä kohteet ovat osa EU:n Natura -suojelualueverkostoa.

Vaikka alueemme muuttolintumäärät eivät vedä vertoja eteläisempien seutujen muutoille, on niidenkin seurannassa pyritty systemaattisuuteen keräten muuton alun, huipun ja loppumisen tiedot vuosittain ja lajeittain. Ns. pintojen eli lintuharvinaisuuksien laskeminen ja etsiminen on melko uutta, mutta sekin palvelee tiedettä, kunhan havainnot kirjataan Tiiraan.

Alueemme lintuharrastajat ovat osallistuneet valtakunnallisiin lintututkimuksiin kiitettävästi. Näitä ovat pesimälintuatlakset, teemalajiseurannat, riista- ja vesilintulaskennat sekä monien suojelukohteiden pesimälinnuston tutkimukset. Alueellamme on tehty myös pönttölintututkimuksia ja useiden lintukantojen seurantatutkimuksia kuten pöllö- ja päiväpetolintujen pesintä- ja kantaseurantoja. Useimmat tutkimustulokset on julkaistu yhdistyksemme omassa Sirri-julkaisussa, mutta osa on päätynyt myös valtakunnallisiin tai kansainvälisiin tieteellisiin sarjoihin.

Rengastusten tuloksena on saatu merkittävää tieteellistä dataa mm. eri lajien pesimäbiologiasta, vaellus- ja muuttokäyttäytymisestä sekä sivutuotteena mm. usean lajin suomalainen ikäennätys. Viime vuosina lintujen gps-seurannat ovat paljastaneet huikeita uusia tietoja esimerkiksi alueemme lapinpöllöjen vaelluksista ja

elämästä, mitä aikaisempi tiede ei ole voinut edes aavistella. Tekniset apukeinot ovatkin muuttamassa harrastusta ja tuomassa paljon uutta tietoa lintujen elämästä lähivuosina.

Tästä on hyvä jatkaa – seuraavat 50 vuotta.

Lähteet:

Rauhala, P., Suopajärvi, M. & Suopajärvi, P. 2015: Kemin-Tornion alueen linnut (lintuharrastuksen alkutaival s. 20–22 ja alueemme lintututkimukset s. 204–239).

Sirri-julkaisut 1976–2021: Lintulehtiportaali <https://lintulehti.birdlife.fi/>

Lapin Lintutieteellisen Yhdistyksen jäsenkirjeet ja -luettelot 1973–1979 (Juha Ylimaunun arkisto)

LLY:n Kemin nuorisosaostan ja Kemin lintuharrastajien yhdistys Xenus ry:n jäsentiedotteet ja pöytäkirjat 1974–1978 (Raimo Koskenkorvan tallentama arkisto)